

**КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ»**

19 ЛИСТОПАДА 2020 РІК

Кременець – 2020

4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Лисевич Анастасія ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНOSTI У СОБИ ЯК ПОКАЗНИКА ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....116

Побережець Владислава ДО ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МНЕМОНІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....122

Гапонюк Олена ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ.....127

5. ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Безека Світлана РОЛЬ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ.....133

Гродська Вікторія, Яремко Роман РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА.....137

Сніч Ірина КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....140

6. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: РІВНІ УМОВИ ДЛЯ ВСІХ

Гаврилюк Дарія ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....144

Логвиненко Вікторія РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....150

Ярмошевич Наталія ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: РІВНІ УМОВИ ДЛЯ ВСІХ.....155

7. ДУХОВНІСТЬ І КУЛЬТУРА ЗНАНЬ ТА НАВЧАННЯ

Васянович Григорій ЕСТЕТИЧНІ ЗНАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА.....162

Логвиненко Вікторія,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. В статті досліджується розвиток мережі інклюзивно-ресурсних центрів в Україні. Розкрито мету створення таких установ та завдання, які вони покликані вирішувати. З'ясовано, що мережа інклюзивно-ресурсних центрів є сформованою та продовжує розвиватися задля доступності послуг, які вони надають клієнтам з територіально віддалених районів. Проаналізовано інноваційні сервіси та онлайн ресурси надання відповідних послуг та наголошено на потребі їх вдосконалення.

Ключові слова: інклюзивна освіта, дитина з особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсний центр, комплексна оцінка розвитку дитини, система автоматизації роботи ІРЦ «Україна. Інклюзія».

Постановка проблеми. Ефективність інклюзивної освіти залежить від багатьох факторів. Цілком зрозуміло, що вона передбачає відповідну організацію освітнього процесу, підготовку педагогічних працівників, використання особистісно орієнтованих методів навчання, залучення додаткових ресурсів і персоналу, а також соціально-психологічний супровід сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, оцінку її розвитку та ін. Тобто створення доступного освітнього середовища для дітей з порушеннями розвитку передбачає комплексний та міждисциплінарний підхід.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. В наукових дослідженнях значною мірою висвітлено актуальні проблеми інклюзивної освіти. Мають місце наукові розвідки, які стосуються окремих аспектів інклюзивної освіти в Україні, зокрема, - розробка концепцій та підходів щодо організації інклюзивного освітнього процесу; визначення змісту, особливостей навчання, соціалізації дітей з порушеннями розвитку; підготовка педагогів; підвищення рівня професіоналізму фахівців та ін. Це напрями досліджень останніх років таких вчених як С. Архипова, В. Болдирева, О. Василенко, Т. Дегтяренко, В. Засенко, Т. Єрмакова, Л. Ковригіна, Р. Козак, Т. Коломоєць, І. Кузава, І. Литвин, Л. Манилова, Р. Маранчак, Ю. Найда, І. Орленко, М. Пальчинская, Н. П'ясецька, А. Савицька, Т. Сак, Л. Смеречак, С. Чупахіна, В. Шевченко, М. Шпильова, Л. Яценюк, та ін. Також є ряд сучасних комплексних досліджень, зокрема під редакцією А. Колупаєвої.

Питанням становлення та діяльності інклюзивних ресурсних центрів, як служб комплексної підтримки і супроводу дитини в процесі навчання в Україні, присвячені роботи ряду дослідників. Н. Софій вивчає закордонний досвід та

особливості створення інклюзивно-ресурсних центрів в Україні; під її редакцією укладений методичний посібник «Інклюзивний ресурсний центр: досвід проекту» де представлена діяльність центрів, що були створені за підтримки програми «Інклюзивна освіта: крок за кроком» [1; 7]. Досвід створення таких центрів на Житомирщині висвітлює В. Калінін [2]. Н. Кеда - розглядає розвиток та завдання корекційно-реабілітаційних служб України в контексті надання відповідної допомоги дітям з вадами розвитку [3]. Певні аспекти державно-громадського управління інклюзивною освітою розкриває М. Порошенко та характеризує мережу закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами [4].

Аналіз наукових джерел підтверджує те, що вітчизняні дослідники напрацювали потужну наукову та навчально-методичну базу, яка відповідає сучасним запитам інклюзивної освіти, проте в українському суспільстві залишаються проблемні аспекти щодо реалізації права дітей на таку освіту. Сприяння в забезпеченні цього права та в розв'язанні відповідних труднощів, що виникають на рівні дитина - сім'я – школа - громада, значною мірою, покликані інклюзивно-ресурсні центри, мережа яких в Україні починає розвиватися.

Мета статті. Проаналізувати стан розвитку мережі інклюзивно-ресурсних центрів в Україні як системної підтримки навчання та забезпечення супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами, а їх сім'ї становлять одну з найбільш вразливих категорій населення. З метою сприяння інтеграції в суспільство таких осіб сьогодні створюється нова мережа служби системної підтримки і супроводу дітей з особливими освітніми потребами – інклюзивно-ресурсні центри. «Інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу» [5]. Засновниками інклюзивно-ресурсних центрів є представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні, міські, районні у містах (у разі їх утворення) ради [5].

Інклюзивно-ресурсні центри надають з однієї сторони підтримку дітям з особливими потребами в навчанні, а з іншої - підтримку школі, сім'ї та громаді, до яких залучені ці діти. Діяльність таких центрів спрямована на організацію психолого-педагогічного супроводу та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дитині з особливими освітніми потребами. Ці заходи сприяють соціальній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, розвитку їх самостійності та набуттю відповідних компетенцій. Важливою умовою підготовки таких дітей в закладах як дошкільної освіти так і загальної

середньої чи професійної освіти є формування у них компенсаційних способів діяльності та розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку. Спеціалісти інклюзивно-ресурсного центру роблять комплексну оцінку щодо фізичного, мовленнєвого розвитку дитини, її когнітивної та емоційно-вольової сфер, освітньої діяльності. За потреби фахівці можуть проводити оцінку за рівнем соціальної адаптації чи взаємовідносин з оточуючими. Відповідно до результатів складається висновок на підставі якого формується індивідуальна програма розвитку дитини з особливими освітніми потребами та визначаються напрями, обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються фахівцями як інклюзивно-ресурсного центру так й установами соціального захисту, закладами освіти, тощо. Також фахівці центру формулюють рекомендації щодо складання, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку; доцільності використання певних форм та методів навчання відповідно до можливостей дитини; створення належних умов для навчання залежно від порушень розвитку дитини, наприклад, доступність приміщень, використання технічних засобів, особливості облаштування навчального місця, тощо. Окрім зазначеного, спеціалісти інклюзивно-ресурсного центру взаємодіють з працівниками закладів освіти, надають їм консультації, методичну допомогу, організують інформаційно-просвітницькі заходи та ін [5]. З метою методичного та аналітичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, підвищення кваліфікації фахівців та їх навчання створені ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти як структурні підрозділи закладів післядипломної педагогічної освіти.

На сьогоднішній день в Україні вже функціонує мережа інклюзивно-ресурсних центрів. Такі заклади утворюються з розрахунку на загальну кількість дітей: «один інклюзивно-ресурсний центр не більш як на 7 тис. дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району), та не більш як на 12 тис. дітей, які проживають у місті (районі міста)» [5]. Так, нині (станом на 1 листопада 2020 р.) лише в Києві таких центрів - 10, Одесі – 8, Запоріжжі - 7, відповідно вони є й в населених пунктах обласного чи районного підпорядкування, загалом по Україні – 638 [6]. Разом з тим, такі обласні центри як Луцьк, Івано-Франківськ, Суми, Тернопіль, Харків, Хмельницький, Черкаси мають по одній такій інклюзивній службі [6]. Очевидно, що для населення великої адміністративно-територіальної одиниці, де загальна кількість дітей перевищує 7 тис./12 тис, цього не достатньо. Тому, згідно із затвердженими Кабінетом міністрів Положенням про інклюзивно-ресурсний центр, відповідно до кількості виявлених дітей, що потребують комплексної допомоги і супроводу в устанovu вводяться нові штатні одиниці [5]. Кількість фахівців закладу, що надають послуги, має бути збільшена, а отже й усі сім'ї з дітьми, які мають особливі освітні потреби, зможуть отримати необхідну підтримку. Проте, в такій ситуації, з'являється ризик виникнення недоступності послуг клієнтам з територіально віддалених районів, які не завжди зможуть отримати допомогу в повному обсязі. Тому, для уникнення ситуації нерівного доступу до послуг та зниження ризиків соціального виключення та маргіналізації родин,

які виховують дітей з особливими освітніми потребами, в Україні продовжується процес утворення таких центрів. Наприклад, у Львівській обл. на початок 2020 р. їхня загальна кількість становила 28, а вже у листопаді зросла до 30 - до переліку додалися «Інклюзивно-ресурсний центр Личаківського району м. Львова» та «Інклюзивно-ресурсний центр Мостиської міської ради Львівської області» [6].

За інформацією, оприлюдненою на платформі «Україна. Інклюзія», станом на 1 листопада 2020 р., в інклюзивно-ресурсні центри було подано 156754 заяви на проходження дитиною комплексної оцінки, сформовано 155357 висновків, й такі діти відвідують 2465 освітніх закладів з інклюзивним навчанням [6].

Також із зростанням діджиталізації усіх сфер життєдіяльності, розвитком соціально орієнтованої сервісної політики, більш затребуваними стають інноваційні сервіси надання соціальних послуг та відповідні онлайн-ресурси. Відтак, в Україні функціонує система автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів «Україна. Інклюзія», можливості якої продовжують вдосконалюватися та розширюватися. Платформа містить багато необхідної та корисної інформації щодо інклюзивної освіти, певні методичні матеріали для батьків, фахівців центрів, закладів освіти. За допомогою цього ресурсу батьки можуть отримати необхідну інформацію про найближчий до їхнього місця проживання центр та подати заявку на проходження комплексної оцінки. Також, з даного порталу, можна перейти за посиланням на сайт інклюзивно-ресурсного центру, який зацікавив, для детальнішого ознайомлення з психолого-педагогічними та корекційно-розвитковими послугами, фахівцями, переліком необхідних документів для проходження комплексної оцінки та напрямками оцінки, нормативно-законодавчою базою, новинами про діяльність та анонсами заходів, що будуть проводитися, корисними посиланнями. Разом з тим лише частина центрів мають свої сайти чи сторінки на сайтах партнерів (наприклад, управління освіти). Наявні сайти різняться якістю та повнотою наповнення; деякі центри ведуть сторінки на Facebook, але, більшою мірою, це може слугувати площадкою для комунікації аніж для представницьких функцій. Зрозуміло, що створення та технічна підтримка сайтів передбачають відповідні навички та ресурси, які не є в компетенції фахівців. Тому, з огляду на тенденції діджиталізації соціальної сфери та прагнення клієнтів отримати необхідну інформацію про послуги в зручний для них спосіб й постає потреба не лише в системі автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів «Україна. Інклюзія», а й створення веб-сторінок центрів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи, слід сказати, що в Україні, в напрямку доступності освіти для дітей з порушеннями розвитку, здійснено ряд змін на законодавчому рівні, налагоджені механізми реалізації інклюзивної освіти, важливу роль в якій відіграють інклюзивно-ресурсні центри. Створення та подальший розвиток мережі інклюзивно-ресурсних центрів дає змогу надати якісну підтримку дітям з особливими освітніми потребами та їхнім сім'ям, а також освітнім закладам, які впроваджують інклюзивне навчання.

Водночас залишається багато труднощів та невирішених завдань, наприклад, щодо готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, адже саме від них залежатиме не лише те, чи зможе такий учень засвоїти навчальний матеріал і набути певних навиків відповідно до індивідуальної програми розвитку, а й, значною мірою, те, наскільки однолітки приймуть його в свою групу, чи відбудеться соціальне включення такої дитини. Власне, в цьому контексті є слушним вивчення ролі інклюзивно-ресурсних центрів в підтримці педагогічних працівників щодо роботи в інклюзивному середовищі з дітьми з особливими освітніми потребами, їх однолітками, батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивний ресурсний центр: досвід проекту / за ред. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.
2. Калінін В. С. Інклюзивно-ресурсний центр як засіб інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в регулярний освітній простір. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]*. Педагогічні науки. 2017. Вип. 80 (1). С. 150-153. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_80\(1\)__32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_80(1)__32) (дата звернення: 30.10.2020).
3. Кеда Н. Актуальні питання, мета і завдання корекційно-реабілітаційних служб України для дітей з інвалідністю та/або з особливими освітніми потребами. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. 2019. Вип. 2. С. 60-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpu_2019_2_8 (дата звернення: 30.10.2020).
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
5. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017>.
6. Система автоматизації роботи інклюзивно-ресурсний центр : веб-сайт. URL: <http://ircenter.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2020).
7. Софій Н. Інклюзивні ресурсні центри: канадський досвід та українські реалії. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2015. № 1. С. 34-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2015_1_7 (дата звернення: 30.10.2020).